

Vihreä siirtymä ja investointien vauhdittaminen – omavaraisuuden vahvistaminen ja huoltovarmuuden varmistaminen tilapäisin toimenpitein

Toimet akuuttiin tilanteeseen

Varautumisen ministerityöryhmä on linjannut 7.4. akuuttien toimien kokonaisuudesta, jolla varmistetaan nopeasti muuttuneessa turvallisuusympäristössä kansallinen huoltovarmuus, turvaten kohtuuhintaisen energian tuotanto ja saatavuus nykytilanteessa ja lähitulevaisuudessa.

Ministerityöryhmä seuraa aktiivisesti toimien vaikuttavuutta. Mikäli nyt linjatut toimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi tai muutoin eivät turvaa kohtuuhintaisen energian tuotantoa ja saatavuutta varautuu ministerityöryhmä päättämään lisätoimista. Nyt linjattujen toimenpiteiden pohjalta varaudutaan myös tarvittavaan vaikuttamiseen Euroopan unionin suuntaan.

1. Metsähakkeen saatavuuden lisääminen

- 1.1. Lisätään Kestävän metsätalouden rahoitusjärjestelmän (Kemera) kannustetta nuoren metsän hoitoon ja pienpuun keruuseen palauttamalla vuoden 2015 rahoitusehdot ja tukitaso. Tuen lisäys on 20 euroa/ha nykyiseen tukitasoon (430 euroa/ha) verrattuna. Muutos edellyttää kevytnotifiointia komissioon ja valtioneuvoston asetuksen muutosta. Arvion mukaan pienpuun keruukohteiden pinta-ala kasvaisi 40 % nykytasosta.

Muutokset eivät edellytä lisäresurssiesitystä. Kemera-tukijärjestelmän nykyisen myöntämisvaltuuden (mom 30.40.44) arvioidaan riittävän, ja muutos olisi voimassa vain määräajan, sillä uuden metsätalouden kannustejärjestelmän on määrä astua voimaan viimeistään vuoden 2024 alusta lähtien.

- 1.2. Valtakunnallisen kattavan puutermiinaliverkoston edistäminen ja energiapuun toimitusketjujen resilienssin parantaminen poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Tavoitteena on mahdollistaa kahden uuden raakapuutermiinalin rakentaminen ja yhden vanhan termiinalin sähköistäminen sekä muita pieniä parantamistoimenpiteitä. Toimenpidettä varten rahoitusta osoitetaan vuoden 2022 lisätalousarviossa 40 miljoonaa euroa.

- 1.3. Pidemmällä aikavälillä edistetään huoltovarmuutta ja kotimaisen puun saatavuutta sekä metsäteollisuuden että energiantuotannon tarpeisiin parantamalla tiestön ja siltojen kuntoa. Toteutetaan yksityisteiden ja siltojen kuntokartoitus ja olemassa olevan korjausvelan vähentämiseen tähtäviä aktivointitoimenpiteitä. Vuosina 2022-2023 osoitetaan lisärahoitusta kuntokartoitukseen ja aktivointitoimenpiteisiin 2,5 miljoonaa euroa vuodessa sekä yksityisteiden korjauksiin 10 miljoonaa euroa vuodessa.

- 1.4. Käynnistetään Suomen metsäkeskuksen toimesta neuvontakampanja metsänomistajien ja toimijoiden aktivoimiseksi pienpuun keruuseen nuoren metsän hoitokohteilta. Lisäresurssitarve momentille 30.40.46 (Valtionapu Suomen metsäkeskukselle); esitetään seuraavaan vuoden 2022 lisätalousarvioon 350 000 euroa.

2. Turvetuotannon varmistaminen huoltovarmuuden takaamiseksi

- 2.1. Huoltovarmuuskeskuksen perustaman turpeen varmuusvaraston avulla osaltaan varmistetaan, että yhdessä olemassa olevien varastojen ja kaupallisten toimijoiden suorittamien nostojen kanssa turvetta on energihuollon tarpeisiin riittäväksi arvioitu määrä seuraavaa lämmityskautta varten. Varmuusvarastojen perustaminen ja hallinnointi tehdään huoltovarmuusrahaston normaalia päätöksentekomenettelyä noudattaen. Hallitus valmistelee turpeen huoltovarmuustavoitteiden päivittämistä.
- 2.2. Arvioidaan tarve uudistaa laki turpeen turvavarastoinnista. Uudistuksessa nostettaisiin turvavarastonnista maksettavaa korvausta. Järjestelmää voitaisiin kehittää siten, että valtio sitoutuisi ostamaan turpeen turvavarastointikauden päätyttyä. Toimenpiteen soveltuvuus valtioneuvoston päätöksen kanssa selvitetään pikaisesti.
- 2.3. Muutetaan turvetuottajien luopumistukea siten, että tuen saanti mahdollistaisi turvetuotannon 2 vuoden ajan.
- 2.4. Hallitus vetoaa kaukolämpöyhtiöihin, jotta varmistetaan seuraavan ja mahdollisesti sitä seuraavien talvikausien polttoaineen saanti tekemällä ajoissa tänä keväänä sopimuksia turvetuottajien kanssa turpeen nostosta. Sopimuskausien tulisi olla vähintään vuoden, mutta mielellään kahden vuoden mittaisia, jotta tuottajat kiinnostuisivat turpeen tuotannosta.

3. Kaasun huolto- ja toimitusvarmuus

- 3.1. Vaihtoehtoisten kaasun hankinnan lähteet pyritään varmistamaan kansallisen infrastruktuurin ja Balticconnector-yhteyden kautta. TEM käynnistää pikaisesti selvityksen kansallisen LNG-infrastruktuurin kehittämisestä.

Pidemmän aikavälin toimet omavaraisuuden vahvistamiseksi, fossiilisesta energiasta luopumiseksi ja investointien vauhdittamiseksi

Varautumisen ministerityöryhmä on linjannut samassa yhteydessä myös energiaomavaraisuuden ja huoltovarmuuden vahvistamiseksi toimenpidekokonaisuudesta, jonka tavoitteena on nopeuttaa merkittäväällä tavalla irtautumista fossiilisesta energiasta, tukea uuden teknologian käyttöönottoa sekä vauhdittaa yksityisiä investointeja.

Suomen kestävä kasvun ohjelmassa on osoitettu n. 1 miljardia euroa EU-rahoitusta vuosina 2022-2026 vihreän siirtymän toteuttamiseksi. Nyt tehtävillä päätöksillä osoitetaan vuosina 2022-2023 kansallista lisärahoitusta yhteensä n. 700 miljoonaa euroa siirtymän vauhdittamiseksi.

Tämän lisäksi on aiemmin päätetty myös maatalouden 126,5 miljoonan vihreän siirtymän paketista sekä 20 miljoonan logistiikkayritysten vihreän siirtymän paketista.

Kehysriihessä 2022 hallitus päätti myös, että vihreän siirtymän investointeja vauhditetaan valmistelemalla niitä koskevien investointien määräaikainen etusija lupakäsittelyssä (ks. liite 1). Yhteydenpitoa ja tiedonvaihtoa viranomaisten kesken tiivistetään lainsäädännön muutoksilla. Voimavaroja lisätään lupa- ja muihin hallinnollisiin menettelyihin, hallintotuomioistuimille ja digitalisaatioon.

Hallitus valmistelee aiemmin linjatun mukaisesti kotitalouksien lainatakausmallia sekä asunto-osakeyhtiöiden täytetakaussmallia ilmastoystävällisten investointien tukemiseksi. Tavoitteena on, että takausmallit kohdentuisivat esimerkiksi investointeihin, joilla parannetaan merkittävästi rakennusten energiatehokkuutta tai uusitaan lämmitysjärjestelmiä uusiutuvia energiamuotoja, kuten maalämpöä, tuuli- ja aurinkoenergiaa hyödyntäviksi. Kotitalouksien lainatakausmalli voisi kohdentua myös kulkuneuvojen latausinfrastruktuurin rakentamiseen sekä kaasu- ja sähköautojen konversioihin ja hankintoihin.

4. Energiainvestointien vauhdittaminen

- 4.1. Varmistetaan energiatuen riittävyys pienten/keskisuurten hankkeiden tueksi, ml. kaukolämmön ja pienteollisuuden lämmöntuotannon sähköistäminen, sekä suurten hankkeiden demotuet uuden fossiilisia korvaavan teknologian kehittämiseksi ja kaupallistamiseksi. Lisärahoitusta varataan vuosina 2022-2023 yhteensä 150 miljoonaa euroa.
- 4.2. Varmistetaan vetytalouteen siirtymisessä tarvittavien investointien rahoitus. Suomen kestävä kasvun ohjelman vetyrahoitus mahdollistaa merkittävien hankkeiden käyntiin saattamisen, mutta hakujen perusteella yritysten lähivuosien hankevirta edellyttää julkista lisäpanostusta maakaasusta ja Venäjä-kytköksistä riippumattomaan puhtaaseen vetytalouteen. Lisärahoitusta varataan vuosina 2022-2023 yhteensä 150 miljoonaa euroa.
- 4.3. Vahvistetaan Suomen asemaa kestävä ja vastuullisen akkuarvoketjun investointien kohdemaana. Akkuinvestoinnit turvaavat koko EU:n tason huoltovarmuutta, koska ne mahdollistavat nopeutetun siirtymän irti fossiilisista polttoaineista. Lisärahoitusta varataan vuosina 2022-2023 yhteensä 50 miljoonaa euroa ja se kohdennetaan akkuarvoketjun investoinnille, pilotti- ja demolaitoksille sekä ympäristönsuojeluun liittyville investointihankkeille.

4.4. Tuulivoimarakentamista edistetään osoittamalla lisärahoitusta valtakunnallisiin tuulivoimaselvityksiin sekä kuntien ja maakuntien liittojen tuulivoimarakentamista ohjaavaan kaavoitukseen, luvitukseen ja niihin liittyviin selvityksiin. Lisärahoitusta varataan vuonna 2022 yhteensä 1,5 miljoonaa euroa.

5. Fossiilisista polttoaineista irtautuminen liikenteessä

5.1. Fossiilisista polttoaineista irtautumiseksi henkilöliikenteessä varataan vuosina 2022-2023 lisärahoitusta sähköautojen hankintatukeen yhteensä 13 miljoonaa euroa sekä taloyhtiöille suunnattuun latausinfrastruktuuritukeen yhteensä 30 miljoonaa euroa.

5.2. Varautumisen ministerityöryhmä päätti 1.4. logistiikkayritysten vähäpäästöisten kalustohankintojen ja jakeluinfran tukemiseksi 20 miljoonan euroon kokonaisuudesta. Rahoitus jakautuu vuosina 2022-2023 seuraavasti:

- hankintatuki sähkö- ja kaasukäyttöisille pakettiautoille yhteensä 4,5 miljoonaa euroa
- hankintatuki sähkö- ja kaasukäyttöisille kuorma-autoille yhteensä 4 miljoonaa euroa
- liikennesähkön ja kaasun julkisen jakeluinfran tuki yhteensä 11,5 miljoonaa euroa

Tämän lisäksi nyt tehtävässä päätöksessä lisätään 10 miljoonaa euroa lisätukea yksityisliikenteen julkisen jakeluinfran kehittämistarpeisiin.

5.3. Biokaasuinvestointien vauhdittamiseksi osoitetaan vuosina 2022-2023 maaseutuyritysten energiainvestointeihin yhteensä 20 miljoonaa euroa.

6. Pientalojen ja julkisten kiinteistöjen lämmitysratkaisut

6.1. Avustusmäärärahaa asuinrakennusten öljylämmityksestä luopumiseksi korotetaan ja soveltamisalaa laajennetaan. Momenttia muutetaan koskemaan sekä fossiilisesta öljyettä kaasulämmityksestä luopumista. Esityksellä laajennettaisiin nykyisen avustusjärjestelmän käyttöä koskemaan myös maakaasulämmityksestä luopumista. Samalla mahdollistetaan kaukolämpöjärjestelmään liittyminen öljy- tai kaasulämmityksestä luovuttaessa. Vuosina 2022-2023 lisämäärärahaa osoitetaan yhteensä 72 miljoonaa.

Hakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi lisätään ELY-keskusten toimintaresursseihin 5,3 miljoonaa euroa vuosille 2022 ja 2023.

6.2. Asuinrakennusten energia-avustukseen kohdistetaan valtion asuntorahastosta vuosina 2022-2023 yhteensä 100 miljoonaa euroa. Määrärahalla jatketaan hyvin toimivaa energia-avustusjärjestelmää ja siihen lisätään myös mahdollisuus tukea siirtymistä matalalämpöistä kaukolämpöä tukeviin laitteistoihin. Asuinrakennusten energia-avustuksella kannustetaan rakennusten omistajia tekemään energiatehokkuuden parannuksia merkittävästi rakentamismääräysten minimivaatimuksia parempaan tasoon.

6.3. Avustusmäärärahoja kuntien, seurakuntien ja yhdistysten kiinteistöjen öljy- tai kaasulämmityksestä luopumiseen korotetaan 10 miljoonalla eurolla vuonna 2022. Lisäyksellä pyritään vastaamaan tuki-intensiteetin muutoksesta seuraavaan kysynnän kasvuun.

LIITE 1

Yhteenveto: Luvitukseen liittyvät ehdotukset YM/TEM/OM

Vihreän siirtymän investointeja vauhditetaan valmistelemalla niitä koskevien investointien määräaikainen etusija lupakäsittelyissä. Yhteydenpitoa ja tiedonvaihtoa viranomaisten kesken tiivistetään lainsäädännön muutoksilla. Voimavaroja lisätään lupa- ja muihin hallinnollisiin menettelyihin ja digitalisaatioon

- Valmistellaan ehdotus ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain muuttamiseksi siten, että tiettyjä vihreän siirtymän investointeja koskevien ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisten lupahakemusten käsittely saisi määräaikaisesti 2022-2025 etusijan aluehallintovirastojen lupa-asioiden käsittelyssä. Aluehallintovirasto antaisi etusijan DNSH-periaatteen huomioiville uusiutuvan energian, vähähiilisen vedyn valmistuksen, hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen sekä akkuklusterin hankkeille. (YM). Samalla valmistellaan säännökset, joilla priorisoidaan samoihin hankkeisiin kohdistuvien valitusasioiden käsittely hallinto-oikeuksissa vuosina 2023 - 2027.
- Nopeutetaan asioiden käsittelyä hallinto-oikeuksissa lisäämällä niiden voimavaroja 3 miljoonalla eurolla. (OM)
- Muutetaan ympäristönsuojelulakia aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten välisen yhteydenpidon ja tiedonvaihdon tehostamiseksi tällä vaalikaudella. (YM)
- Muutetaan lakia yrityspalvelujen asiakastietojärjestelmästä (293/2017) lisäten uusien viranomaisten, kuten AVIn, oikeudet yritysasiakastiedon vaihtoon tällä vaalikaudella (TEM)
- Vihreän siirtymän investointien lupamenettelyjä vauhditetaan voimavaroja lisäämällä lupaviranomaisiin (AVI, ELY, TUKES). Tavoitteeksi asetetaan, että etusijalla olevien investointien lupakäsittelyn enimmäiskesto lupaviranomaisessa on 12 kuukautta (AVI).¹
- Kunnille ja maakuntien liitoille suunnataan avustuksia vihreän siirtymän investointien lupa- ja kaavoitusmenettelyjen ja tuulivoimarakentamisen vauhdittamiseksi. (YM)
- Digitalisaatiopanostuksia suunnataan Luvat ja Valvonta –hankkeen jatkokehittämiseen eri lupien ja lupakokonaisuuksien integrointiin, sekä vesi- ja ympäristölupien ja valvonnan palvelukokonaisuuksien kehittämiseen. (TEM, YM)
- Toimien vaikuttavuutta vihreän siirtymän investointien käynnistymiseen seurataan ja arvioidaan vuosittain tilannekuvan muodostamiseksi (TEM, YM)
- Edistetään vihreän siirtymän hankkeita panostamalla yhteiseen ennakolliseen suunnitteluun (elinkeino, ympäristö, liikenne) ja toimijoiden ennakolliseen neuvontaan. (TEM, YM, LVM)
- ELYjen Y –vastuualueiden tehtävien erikoistumista ja keskittämistä jatketaan. (YM)
- Osana valmistumassa olevaa Valtion aluehallinnon virastorakenteen ja tehtävienjaon selvityshanketta tarkastellaan aluehallinnon tehtävien mahdolliset organisoitumisen ratkaisuvaihtoehdot, ml. ympäristötehtävien mahdollinen sijoittaminen valtakunnallisen toimivallan omaavaan monialaiseen, tai sektorikohtaiseen virastoon. (VM)
- TEM ja YM kehittävät ELY –ohjausmallia siten, että Y -vastuualueen toimialaohjauksessa on mahdollista ohjata entistä paremmin vastuualueen voimavarojen kohdentumista vihreän siirtymän vauhdittamisen ja lupamenettelyjen osalta korvamerkitään tarvittaessa jatkossa määrärahaossa. Lisäksi vihreän siirtymän investointien edistämiseksi ministeriöt yhteistyössä tarkastelevat vuosittain Y -vastuualueen voimavaroja ja varmistavat ettei ELY –keskusten Y -vastuualueelta vähennetä toimintamenoilla palkattuja vihreän siirtymän vauhdittamiseen ja lupamenettelyyn kytkeytyvien tehtävien voimavaroja. Talousarvion tai lisätalousarvion kautta saatujen lisämäärärahojen kohdentaminen/resurssijako tehdään ympäristöministeriön jakoesityksen mukaisesti ELY–keskuksittain. (TEM, YM)

¹ pl. puutteellisen hakemuksen takia hakijan hakemuksen täydentämiseen kuluva aika

Määrärahaesitykset luvut miljoonaa euroa

	LTAE II 2022	v.2023	v.2024	v.2025	v.2026
Vihreän siirtymän investointien lupamenettelyjä vahditetaan voimavaroja lisäämällä (AVI, ELY, TUKES, Kunnat)	5,6	12,1	10,1	9,1	4
<u>32.01.02</u> ELY-keskusten toimintamenot	2,05	4,1	4,1	4,1	0
<u>28.40.01</u> Aluehallintovirastojen toimintamenot (samanaikaisesti nostetaan ympäristölupien kustannusvastaavuutta 60-70% tasolle)	1,05	2,5	2,5	1,5	1
<u>35.20.37</u> Vihreän siirtymän investointien vahdittaminen kunnissa ja maakunnissa	0,75	2	0	0	0
<u>32.01.08</u> Turvallisuus ja kemikaaliviraston toimintamenot	0,25	0,5	0,5	0,5	0
<u>25.10.03</u> Muiden tuomioistuinten toimintamenot	1,5	3,0	3,0	3,0	3,0
Digitalisaation kehittäminen	0	2,5	1	0,3	0,3
<u>35.01.01</u> Valvonnan ja kuormituksen tietojärjestelmän (YLVA) ja vesi- ja ympäristölupien palvelukokonaisuuden (eLUPA) jatkokehittäminen (rahoitetaan ensisijaisesti VM tuottavuusrahasta, jolloin ei kehysvaikutusta)	0	1,0	1,0	0,3	0,3
<u>32.01.10</u> Luvat- ja valvonta tietojärjestelmän kehittäminen	0	1,5	0	0	0